

MANCHESTER – MĚSTO NOVÉHO TISÍCILETÍ

(záznam ze studijní cesty pořádané v červnu 2001 brněnským Ústavem územního rozvoje ve spolupráci s britským Government Office for the North West)

Silná pozice Manchesteru jako tradičního obchodního a dříve také výrobního centra staví toto město na druhou příčku největších metropolí v Anglii. Přestože město samo má pouze 400 tisíc obyvatel,

aglomeraci, jíž je Manchester středem (tzv. Velký Manchester), obývá 2,5 miliónů lidí.

V historii bylo město těžištěm bavlnářského a později i strojírenského průmyslu.

Největší rozmach zažívalo na přelomu 19. a 20. století, v době, kdy byl pro město vybudován šedesátikilometrový kanál pro zaoceánské lodě a Manchester se tak stal jedním z nejdůležitějších přístavů v Evro-

pě. Stejně jako v případě dalších ryze průmyslových měst, i v Manchesteru znamenalo ochabování průmyslové výroby ve druhé polovině 20. století počátek ekonomického a sociálního úpadku.

V mysli Angličanů se severozápad Anglie, představovaný průmyslovou aglomerací kolem Manchesteru a Liverpoolu, stal nejchudším a nejméně přitažlivým místem Spojeného království.

Přesto, jak jsme měli možnost vidět, se představitelé Velkého Manchesteru nevzdávají a jsou připraveni tuto nepříliš lichotivou skutečnost změnit.

Centrum města

Donedávna se střed města potýkal s problémy, které byly vlastní téměř všem velkoměstům na konci 20. století. Charakteristickým rysem prostředí městského centra byla dožívající historická zástavba, nevyužívané průmyslové objekty a supermarkety ze 60. a 70. let minulého století. Zásadní problém pak vznikl úbytkem obyvatelstva, které se stěhovalo za příjemnějším prostředím do okrajových částí města.

Zlomem v historii Manchesteru byl puňový atentát zorganizovaný IRA v roce 1996. Bomba v zaparkovaném automobilu způsobila výbuch před obchodním domem, zdemolovala několik objektů a zभावila okna a výkladů domy na kilometr daleko. Jako zázrakem nikdo nepřišel o život. Tento teroristický čin byl impulsem k mobilizaci rezerv a k úvahám o komplexní přestavbě městského centra.

Obr. 1: Obchodní ulice Cross Street byla dějištěm teroristického útoku. Jak je patrné, objekty supermarketů již dostaly nový obsah i tvář.

Ta se stala jedním z dílčích úkolů iniciativy Millennium. Tato akce podporovaná vládou získala také dotaci z fondu Evropské Unie ve výši 500 miliónů GBP. Dalším impulsem k realizaci smělých plánů byla kandidatura na organizování Olympijských her a příprava na pořádání Her Spojeného království 2002.

Získané prostředky byly využity převážně k regeneraci veřejných prostorů – několika nejvýznamnějších náměstí a ke znovuzprovoznění plavebních kanálů, které jsou pro město charakteristické.

Obr. 2: Jedním z nově upravených náměstí je Exchange Square. Náměstí je vymezeno historickou i současnou zástavbou, přičemž jedna strana náměstí je ještě ve výstavbě. Vlastní plocha svažitého náměstí je pojata jako soustava teras ohraničených kamennými sokly – lavicemi. V dolní části náměstí je extravagantní vodní prvek – nerezové roury chrlí vodu, která pak protéká mezi kamennými krami. Poněkud podivným dojmem působí dvouřadá březová alej lemující vodní dílko.

Zcela mimořádná pozornost při přestavbě města byla věnována úpravě kanálu a starých skladišť na jeho nábřeží. Rekonstrukce byla rozdělena na dvě etapy. První z nich se soustředila na úpravu vlastních domů – přestavbu na luxusní domy s byty a se službami v parteru. Druhá etapa znamenala vyčištění a znovuzprovoznění plavebního kanálu, který je využíván typickými a všudypřítomnými narrowboaty. Rochdale Canal se stal osou nového atraktivního území v celé své délce na jihovýchodním okraji centra. O jeho

Obr. 3: Realizovaná úprava veřejných prostorů přispívá k celkově dobrému dojmu ze zdařilých rekonverzí průmyslových objektů stojících na nábřeží kanálů.

přitažlivosti svědčí fakt, že luxusní a velmi drahé byty byly okamžitě rozprodány. Z těchto nábřeží se staly jedny z nejpříjemnějších prostranství v Manchesteru.

Obr. 4: Znamením, že se z těchto zanedbaných oblastí stala atraktivní lokalita s „dobrou adresou“, je množství kaváren se zahrádkami na nábřeží kanálu.

Castlefield

Směrem na západ mění kanál své jméno na Bridgewater Canal, který prochází lokalitou, jejíž celková přestavba byla právě dokončena. Castlefield v historii představoval důležitý terminál železniční a lodní dopravy – tzv. malé doky. Jen pro zajímavost – v roce 1830 zde bylo postaveno první osobní železniční nádraží na světě. Castlefield byl přestavěn za 10 let z naprosto zanedbané lokality na exkluzivní území. V lokalitě, která několik desetiletí stagnovala, byly nakonec už jen sklady filmových ateliérů a rezidence drahých prostitutek.

Nyní po rozsáhlé rekonstrukci je tu přitažlivé místo jak pro obyvatele, tak pro turisty. Muzea, novostavby bytových domů i původní sklady bavlny přestavěné na domy hotelového typu – to vše je zasazeno do exotického industriálního prostředí.

Obr. 5: Mimoúrovňové křížení původní železnice ponechané v prostoru Castlefieldu, dodává tomuto území exotické pozadí.

V areálu jsou zakomponovány i zbytky římského tábora, z něhož byla rekonstruována severní brána a v travnaté ploše mů-

žeme vidět základy obytných stavení. Výjimečným prvkem v území je vlastní kanál, který se od ostatních kanálů ve městě liší výškou vodní hladiny dosahující téměř až k chodníku.

Obr. 6: Kanál s vysokou vodní hladinou vypadá jako silnice s podivnými vozidly – narrowboaty.

Území Castlefieldu je velmi rozmanité, přesto však nepůsobí rozříštěně. Tento historický celek je doplněn novostavbami z režného zdiva ale i moderními ocelovými konstrukcemi, které dojem z původního prostředí neruší. Přesto, že poměr původních a nových staveb je v podstatě 1:1, bylo toto území prohlášeno památkovou rezervací. Měřítko staveb i prostoru kolem zůstává lidské a v návštěvníkovi zanechává mnohem silnější dojem, než monumentální a od pohledu drahé novostavby v Salford Quays.

Obr. 7: Jedna z nejhezčích částí Castlefieldu.

Salford Quays

Salford nacházející se v těsné blízkosti centra je jedním z měst regionu Velkého Manchesteru. Zde byl v minulosti realizován jeden z největších projektů historické výstavby kanálu pro zaoceánské lodě, který přinesl Manchesteru prosperitu. Poprvé se začalo o stavbě uvažovat už v roce 1710, ale na její realizaci se 70 byznysmenů a politiků dohodlo až v roce 1882. Manchester Ship Canal byl otevřen v roce 1894. Je dlouhý bezmála 60 km, hluboký asi 9m a jeho šířka se pohybuje od 30ti do 60ti metrů.

Salford Quays neboli Salfordské doky byly svého času nejvýznamnějším přístá-

vem v Anglii. S postupným slábnutím významu lodní dopravy se ztracel důvod doky používat a tak z nich 30 let po válce zbyla jen páchnoucí stoka.

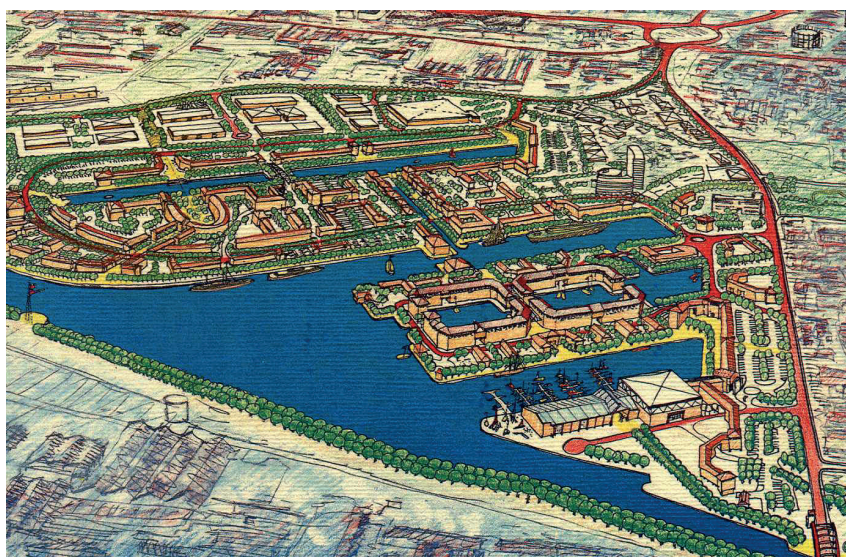
Původním záměrem z roku 1985 bylo vybudovat na místě chátrajících doků atraktivní místo pro bydlení, práci a volný čas, s diferencovanou dopravou, navíc atraktivně protkané vodními kanály a plochami v blízkosti srdce Manchesteru. Celková plocha území je asi 90 ha, z toho 30 ha vodních ploch. Nicméně tento obrovský areál se nepodařilo zcela dokončit a tak původní záměr nebyl naplněn.

Výstavba v této lokalitě by se dala rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou realizace podle původního záměru. Jedná se o levně vypadající dvou, až třípodlažní

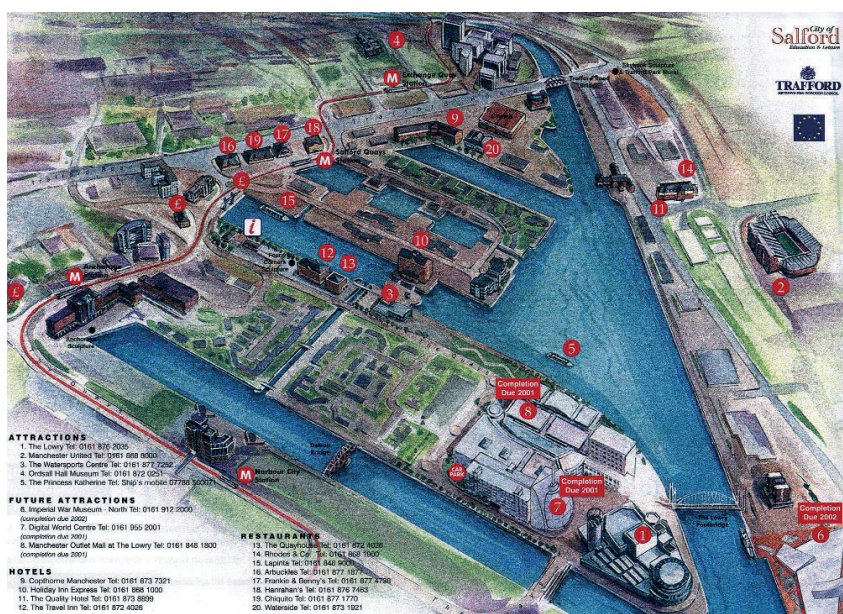

Obr.10: Z původních doků zůstala jen půdorysná stopa a některé prvky - nábrežní kameny, polery. Zasvěcení tvrdí, že původní je jen ta voda.

bytovou zástavbu, která překvapivě nemá tradiční charakter. Tyto objekty jsou však zasazeny ve kvalitně provedeném a do všech detailů propracovaném parteru.

Obr.8 a 9: Studie přestavby Salfordských doků z roku 1985 a pro srovnání jejich současný stav na informačním plánu.

Obr.11: Kvalitní a finančně jistě náročná úprava nábřeží byla realizována v celém území již v první etapě.

Do další skupiny můžeme zařadit původně neplánované administrativní soubory. Místo kontinuální bytové zástavby zde trčí jako torza doby, ve které vznikaly, monumentální solitéry komponované na osy kanálů.

Obr.12: Průhled je zakončen jednou z administrativních budov

Novou krev do dokončení záměru nalil příliv nových financí až koncem 90. let. Jakkoli jsou administrativní objekty velké a monumentální, v poměru k nově vznikajícím komplexům, které můžeme zařadit do třetí skupiny, působí jako drobné stavby.

Obr.13: The Lowry.

Obrovské investice jsou zde utopeny v sice architektonicky kvalitních, ale monstrózních komplexech jako jsou – The Lowry – galerie a divadlo, imperiální válečné muzeum od Daniela Libeskinda nebo obrovské nákupní a kulturní centrum s multikinem a parkovacími garážemi. Výstavba těchto multikomplexů, které poněkud postrádají lidské měřítko, ještě není

dokončena. The Lowry, palác kultury a zábavy, jehož fialové zdi a oranžové koberce vidělo již v prvním roce provozu přes milion návštěvníků, byl vyhlášen stavbou roku 2000. Tento obr ze skla a oceli, jehož náklady dosáhly úctyhodných 105 miliónů GBP byl otevřen v dubnu 2000. Jeho autorem je Michael Wilford. Jen tak pro zajímavost – podle odborného odhadu Johna Collinse, jednoho z autorů projektu rozvoje Castlefieldu, jsou investice do stavby galerie a divadla The Lowry srovnatelné s investicemi do celého Castlefieldu.

East Manchester

Zcela odlišný charakter má problematika obnovy rozsáhlého území Východního Manchesteru. Toto území je vnímáno jako město sociálně slabších obyvatel, kvalita jeho prostředí má dlouhodobě sestupnou tendenci a tak není jako dobrá adresa pro život vyhledáváno.

Obr. 14: Částečně opuštěné řadovky působí depresivním dojmem a rozhodně nelákají k nastěhování. A ten, komu se podaří sehnat dobrou práci se odtud raději stěhuje na lepší adresu.

Jeho území o rozloze 1102 ha se těsně přimyká k městskému centru, které je cca 7x menší. Žije zde asi 30 000 obyvatel, ale jejich častá migrace upozorňuje na špatný stav tohoto území radícího se do první desítky nejhorších v celé Británii. Můžeme to demonstrovat několika údaji. Za léta 95 – 99 byl zaznamenán 12-ti procentní úbytek obyvatelstva na rozdíl od přírůstku o 3,5% v počtu obyvatel za stejné období v Manchesteru. Hustota osídlení je v East Manchesteru cca 25 obyvatel/ha, v celém Manchesteru 35 obyvatel/ha. V East Manchesteru žije velké procento dětí a starých lidí a pouze 62% obyvatel je ekonomicky aktivních. Pro srovnání můžeme dodat, že v celé Británii je podíl ekonomicky aktivních obyvatel asi 77 %. Nezaměstnanost je tu 12 %, v celém Manchesteru je 9 %.

Na podpoře je 56 % vlastníků domů (v Manchesteru 19 %). Převažuje zde vrstva obyvatel s nižším vzděláním.

Od roku 1999 je zpracováván plán regenerace, na kterém se podílí mnoho konkurzem vybraných firem. Při realizaci se počítá se státními i soukromými investicemi. První realizovanou akcí je výstavba sportovního areálu s fotbalovým stadionem, kde se budou konat Hry Spojeného království 2002. V území se plánuje nejen nová výstavba a přestavba historických průmyslových a skladových areálů, ale i destrukce nevyhovujících věžových panelových domů ze 60. let a dokonce i řadových domů postavených v minulé dekádě. Toto území je degradováno natolik, že se přistupuje k investici do téměř 100% asanace území. Taková investice bude obnášet v průběhu příštích 15-ti až 20-ti let 1,5 – 2 miliard GBP ze soukromého sektoru a 300 – 400 miliónů GBP z veřejných prostředků. Celkem se zde plánuje 15 000 nových bytových jednotek a 10 000 pracovních příležitostí. Záměrem je vytvořit nové město pro 60 000 lidí.

Obr.15: Část nové zástavby East Manchesteru, realizované podle nového plánu regenerace .

Na příkladech, které jsme měli možnost vidět, si uvědomujeme, že dobrá adresa má v Anglii mnohem větší význam než jí přikládáme my v našich podmínkách. Všechny iniciativy proto v dnešním Manchesteru směřují k tomu, aby se město stalo opět dobrou adresou pro život. Město se postupně proměňuje z průmyslového kolosu na centrum kultury, obchodu a vzdělání.

Ing. arch. Helena Sklenaříková
Ing. arch. Luboš Františák
Fakulta architektury VUT Brno